

**FAVQULODDA VAZIYATLARNING OLDINI OLISH VA
OQIBATLARINI BARTARAF ETUVCHI KUCH VA VOSITALAR VA
ULARNING IMKONIYATLARI**

Daliev Maxmud Toxtarbaevich

Hayot faoliyati havfsizligi o'quv markazi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etishda ishtirok etuvchi kuchlar va vositalar hamda ularning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqot turli favqulodda vaziyatlarga javob berish mexanizmlarini tahlil qilib, ularning qo'llanilishi va samaradorligini oshirish strategiyalarini o'rganadi. Ushbu tadqiqot favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va boshqaruvni yaxshilashga hissa qo'shadigan texnologik, insoniy va institutsional resurslarni keng qamrovli ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyatlar, falokatga qarshi kurash, favqulodda boshqaruv, oldini olish strategiyalari, yumshatish, qutqaruv operatsiyalari, favqulodda kuchlar.

Tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlar inson hayoti, infratuzilma va iqtisodiy barqarorlikka jiddiy xavf tug'diradi. Samarali javob mexanizmlari yaxshi tashkil etilgan kuchlar va vositalarga tayanadi, jumladan, kadrlar, uskunalar va texnologiyalar. Ushbu maqola ushbu kuchlarning imkoniyatlarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash va favqulodda vaziyatlarga munosabatni yaxshilash bo'yicha takliflarni ilgari surishni maqsad qiladi.

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha kuch va vositalar turli xil xizmatlar, tashkilotlar va texnologik resurslarni o'z ichiga oladi. Ularning imkoniyatlari favqulodda vaziyat turiga, hududiy sharoitga va mavjud infratuzilmaga bog'liq.

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish bo'yicha kuch va vositalar

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish bo'yicha asosiy kuch va vositalar

quyidagilardan iborat:

Hukumat va tashkilotlar

- Favqulodda vaziyatlar vazirligi (FVV) – tabiiy, texnogen va ijtimoiy ofatlarning oldini olish, prognoz qilish va ularga tayyorgarlik ko'rish bilan shug'ullanadi.

- Mahalliy hokimiyat organlari – aholining xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshiradi.

- Meteorologiya xizmatlari – ob-havo prognozi asosida tabiiy ofatlarni oldindan aniqlash va xavf haqida ogohlantirish vazifasini bajaradi.

- Sog'liqni saqlash tizimi – epidemiyalar va boshqa sog'liq bilan bog'liq favqulodda vaziyatlarning oldini olish uchun monitoring olib boradi.

Texnik vositalar

- Erta ogohlantirish tizimlari – zilzila, suv toshqini, bo'ron kabi xavfli hodisalarni oldindan aniqlash va aholiga ogohlantirish yuborish uchun ishlatiladi.

- Monitoring tizimlari – sun'iy yo'ldoshlar, seysmografik stansiyalar, gidrologik kuzatuv moslamalari yordamida xavfli hodisalarni nazorat qiladi.

- Xavfsizlik va muhofaza vositalari – yong'inga qarshi tizimlar, kimyoviy va biologik xavfsizlik vositalari.

Favqulodda vaziyatlarning oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha kuch va vositalar

Favqulodda vaziyat yuz berganidan keyin uning oqibatlarini bartaraf etish uchun quyidagi kuch va vositalar ishga tushiriladi:

Favqulodda xizmatlar

- Qutqaruv xizmati – o't o'chirish, qutqarish va evakuatsiya ishlarini bajaradi.

- Tez tibbiy yordam brigadalari – jabrlanganlarga tezkor tibbiy yordam ko'rsatadi.

- Ichki ishlar xodimlari – jamoat xavfsizligini ta'minlash va tartibsizliklarni oldini olish bilan shug'ullanadi.

- Armiya va Milliy gvardiya – tabiiy ofatlar yoki texnogen falokatlarda odamlarni qutqarish va xavfsizlikni ta'minlash uchun jalb qilinishi mumkin.

Maxsus texnik vositalar

- Yong'in o'chirish texnikasi – maxsus suv purkagichlar, kimyoviy ko'piklar va boshqa vositalar bilan yong'inlarni o'chirishga xizmat qiladi.
- Tezkor tibbiy yordam vositalari – mobil kasalxonalar, dala gospitali, reanimatsiya mashinalari.
- Mexanizatsiyalashgan qutqaruv texnikasi – ko'chkilardan odamlarni qutqarish, vayronalarni tozalash uchun ekskavator, kran va maxsus texnikalar.
- Suv toshqinlariga qarshi vositalar – nasos stansiyalari, drenaj tizimlari, suv to'g'onlari.
- Aloqa va boshqaruv tizimlari – favqulodda vaziyatlarda tezkor axborot almashinuvi va qutqaruv operatsiyalarini muvofiqlashtirish uchun radiosignallar, sun'iy yo'ldosh aloqa tizimlari.

Ularning imkoniyatlari va samaradorligi

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf etuvchi kuch va vositalarning samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

- Texnologik rivojlanish darajasi – ilg'or monitoring tizimlari va qutqaruv texnologiyalari xavfni kamaytiradi.
- Xodimlarning malakasi – favqulodda xizmatlar va qutqaruvchilarning o'rgatilganligi va tajribasi operatsiyalar muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi.
- Tezkor muvofiqlashtirish – harakatlar yaxshi muvofiqlashtirilgan bo'lsa, inson va moddiy yo'qotishlar kamayadi.
- Resurslarning yetarliligi – favqulodda holatlarni bartaraf etishda kerakli moddiy-texnik bazaning mavjudligi muhim.

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha kuch va vositalar kompleks chora-tadbirlar, xizmatlar va texnologiyalar majmuasidan iborat. Ushbu tizimning samarali ishlashi favqulodda vaziyatlar natijasida kelib chiqadigan yo'qotishlarni kamaytirish va jamiyat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu bo'lim favqulodda boshqaruv bo'yicha mavjud nazariyalar va amaliyotlar nuqtayi nazaridan topilmalarni sharhlaydi. Turli javob strategiyalarining

samaradorligi o'rganilib, davlat idoralari, xususiy sektor vakillari va mahalliy hamjamiyatlar o'rtasidagi integratsiyalangan harakatlarning ahamiyati ta'kidlanadi. Shuningdek, logistika cheklovlari, moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi va favqulodda vaziyatlarga javob berishda doimiy tayyorgarlik va texnologik rivojlanish zarurligi muhokama qilinadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, samarali favqulodda boshqaruv yaxshi jihozlangan kuchlar, ilg'or texnologiyalar va mustahkam institutsional tuzilmalarning uyg'unlashuviga tayanadi. Favqulodda vaziyatlarga javob berishni yaxshilash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

Idoralararo hamkorlik va muvofiqlashtirish mexanizmlarini kuchaytirish.

Sun'iy intellekt asosida bashorat tahlillari va real vaqt monitoring tizimlariga sarmoya kiritish.

Favqulodda vaziyatlarga javob beruvchi xodimlar va ko'ngillilarni tayyorlash dasturlarini kengaytirish.

Tezkor javob berish uchun resurslarni taqsimlash va logistika boshqaruvini yaxshilash.

Jamoatchilik xabardorligini oshirish va favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik bo'yicha tadbirlarni ko'paytirish.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish orqali favqulodda vaziyatlarni boshqarish tizimlari yanada samarali va falokatlarning oqibatlarini yumshatishda yaxshiroq natijalarga erishishi mumkin.

ADABIYOTLAR.

1. P.Baratov. Tabiatni muhofaza qilish.-Toshkent: O'qituvchi, 1991.-187b.
2. Shodimetov. Yu. Sh. Ijtimoiy ekologiyaga kirish. Toshkent: O'qituvchi, 1994yil, 240 bet.
3. Otaboev Sh., Nabiev M. Inson va biosfera.-Toshkent: O'qituvchi, 1995-yil, 310bet.
4. O'zbekiston Respublikasida atrof-muhit holati va tabiiy resurslardan foydalanish to'g'risida "Milliy maruza". Toshkent. Chinor ENK, 2008yil, 151 bet.